

Nuoruus sosiaalisena sopimuksena — suomalaisen nuorisotutkimuksen virstanpylväs

Hoikkala, Tommi: Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Gaudeamus 1988

Tommi Hoikkalan sosiologian lisensiaattityö on uudenlainen nuorisotutkimus. Ennen nuorisoa tutkittiin aivan toisin.

Perinteisesti sosiologiassa on uskottu, että yhteiskunta, jolla yleensä tarkoitettiin kansallisvaltiota, muodostaa suhteellisen rationaalisen systeemisen kokonaisuuden, jossa — erityisesti ns. funktionalistisen version mukaan — kulttuuriset, poliittiset ja sosiaaliset osajärjestelmät toimivat laajemman kokonaisuuden suhteellisen integroituneessa ohjauksessa. Toisin ilmaistuna: suomalaisia voi tutkia yhtenä kokonaisuutena, koska kaikkien heidän elämää determinoivat suomalaisen yhteiskunnan luokka-, koulutus-, alue- ja sukupuolirakenne sekä suomalainen arvo- ja normijärjestelmä. Samanlaisesti vallitsi luottamus siihen, että oli aineiston keruu- ja analyysimenetelmiä, joilla tutkimuskohdetta voitiin kohtuullisen objektiivisesti tutkia. Nuorisopolitiikassa tämä johti erityisesti 60-luvun lopulla ja 70-luvulla valtavaan innostukseen suorittaa valtakunnallisia ja alueellisia (kunnallisia) nuorisoon kohdistettuja todennäköisyysnäytteisiin perustuvia kyselytutkimuksia. Erityisesti kunnallisella tasolla tehtiin ns. kunnallisten nuorisopolitiittisten suunnitelmien yhteydessä tällaisia kyselyjä. Taustalla oli suunnittelurationalistinen ideaali, jonka mukaan nuorten asioista voitiin huolehtia suuntaamalla kasvavia taloudellisia resursseja kyselytutkimusten paljastamiin nuorten tarpeisiin ja ongelmiin.

Sittemmin usko objektiivisiin mittareihin ja sellaiseen selittämiseen, jossa kollektiivisilla rakenteilla on keskeinen osuus, on rapistunut. Ajanjakso 70-luvun lopulta 80-luvun puoliväliin näyttäisi olleen nuorisotutkimuksessa jonkinlaisen hämmennyksen aikaa; T. H. Marshallin sanoin monet nuorisotutkijat näyttivät tienneen, mitä he pakenevat (kyselytutkimuksia), mutta eivät sitä, mihin olivat menossa.

80-luvun jälkimmäisellä puoliskolla

ilmaantui tutkimushankkeita, joissa tutkimuskohteina olivat erilaiset nuorten osaryhmät ja tutkimusmenetelminä kvalitatiivinen kenttätyö sekä erilaiset sosiolingvistiset menetelmät. Tällaisia ovat esimerkiksi Leena Louhivuoren Koskelan jengi -tutkimus, Jari Ehrnroothin rockvideotutkimus ja Tommi Hoikkalan lisensiaattityö. Näistä esimerkeistä Hoikkalan työ sanoutuu selvimmin irti perinteisistä tutkimusotteista. Hieman yksinkertaistaen ero aikaisempaan voisi luonnehtia seuraavasti: Ennen ajateltiin, että nuorisoa voitiin tarkastella ikään kuin ”sellaisenaan”, nyt ajatellaan, että nuorison ja sen tarkastelijoiden (tutkijoiden, päätöksentekijöiden, tiedotusvälineiden tai rivikansalaisten) ”välissä” on äärimmäisen tulkinnallinen elementti, kieli tai puhe. Toisaalta nuoret itse kuvaavat käyttäytymistään, arvojaan, tarpeitaan ja olosuhteitaan puheena, toisaalta myös aikuiset kuvaavat nuoruutta kielen avulla.

Puheen keskeisenä ominaisuutena nähdään edelleen sen kytkeytyminen siihen sosiaaliseen yhteyteen, jossa sitä kulloinkin käytetään. Hoikkala pyrkii mm. osoittamaan, miten nuoren kuvaus tai puhe omasta käyttäytymisestäään, esimerkiksi alkoholinkäyttökemuksistaan, ei välttämättä kuvaaakaan nuoren tosiasialista käyttäytymistä vaan joiain kultureerisia odotuksia (esimerkiksi katukulttuurin koodia), joita häneen kohdistuu. Myös eräiden aikuisryhmien puheet nuoruudesta osoittavat, miten nämäkin ovat sidoksissa puhujan sosiaaliseen kontekstiin. Täten nuorten ja aikuisten käsitykset ja tiedot nuorista nähdään (puheena ilmenevinä) tulkinnallisina sosiaalisina konstruktioina. Voidaan ajatella, että nuoruus on sitä, miksi me sen puheessamme määritämme tai tulkitsemme. Tässä mielessä emme voi tutkia kaikkien yhteisesti jakamaa objektiivista ”todellisuutta”, nuoria sinänsä, vaan ”ainoastaan” tilannesidonnaisia sosiaalisia konstruktioita, nuorten puhetta tai puhetta nuorista.

Mitä ihmettä? Emme siis voi tietää

mitään nuorista todellisuudessa? Onko nuoria siten todellisuudessa olemassakaan? Entä miten voidaan tutkia sellaista, mitä ei ole olemassa?

Sanoessaan, että emme voi tutkia todellisuutta, vaan ainoastaan siitä tehtyjä tulkintoja, Hoikkala ei tarkalleen sanottuna väitä, ettei tulkintojen ulkopuolista todellisuutta *olisi olemassa*, vaan hän sanoo, että emme voi sitä *tutkia* muutoin kuin tulkintojen välityksellä.

Mutta jos tutkimuskohteemme, nuoriso, on enemmän tai vähemmän mielivaltainen sosiaalinen sopimus, miten se voidaan ”naulata kiinni” empiiristä tutkimusta varten? Myöhemmin (kirjassa Construction of youth, [toim.] Ehrnrooth, J. ja Siurala, L., 1990) Hoikkala erittelee konstruktivistiseksi nimittämäänsä tapaa määrittää nuoruus empiiristä tutkimusta varten. Sen mukaan jotain ryhmää voi tutkia nuorina, jos ryhmäläiset itse määrittelevät itsensä tähän ryhmään kuuluviksi. ”Kevennetyt” konstruktivistisen version mukaan myös aikuisryhmien nuoriso-määrittelyt paikantavat nuoruutta. Hoikkala pitää vielä mahdollisena, että nuoruus voisi löytyä näiden erilaisten diskurssien tai määrittelyjen leikkauspisteestä.

Yksi Hoikkalan tärkeä tulos on se, että nuoruus on sosiaalinen sopimus, jonka tärkeitä sopimusosapuolia ovat paitsi nuoret myös aikuiset. Tältä kannalta on hämmästyttävää, miten vähän nuorisotutkijat ovat tutkineet aikuisia.

Nuoruus on eri yhteisöissä eri tavoin muotoutuva sosiaalinen sopimus. Tässä kärjistyy Hoikkalan lähestymistavan vastakohtaisuus suhteessa alussa viitattuun perinteiseen sosiologiseen ymmärtämistapaan: Nuorten elämä jäsentyy paremminkin lukemattomista verraten itsenäisistä merkityksiä tuottavista yhteisöistä kuin ”ylyhteisöllisistä” kulttuurisista, poliittisista ja taloudellisista ohjauksjärjestelmistä käsin. Hoikkala kulkee Garfinkelin, Schutzin, Wittgensteinin ja Gadamerin viitoittamaa tietä: Nuorisoa tutkittaessa on lähdeittävä liikkeelle sosiaalisen todellisuuden sopimuksenvaraisesta, tilannekohtaisesti alati muuttuvasta luonteesta, ja tutkijan tehtävänä on eritellä erilaisia kielipelejä pelaavien yhteisöjen merkityksien tuottamista.

Tässä matkakuvauksessa 60- ja 70-luvun nuorisopoliittisista kyselytutkimuksista Hoikkalan nuorisoryhmien puheen analyysiin on jotain tuttua. Kyseessä on postmodernin sosiologian tarina: Objektiivisuuden, Universaalisuuden, Tieteen tilalle astuu totuuden suhteellisuus, käyttäytymi-

sen yhteisösidonnaisuus ja tieteen arvovallan kyseenalaistuminen. Hoikkalan tutkimus heijastaa ajan henkeä. Se on menetelmiseen (puheen analyysi) ja lähestymistapoineen (monitieteisyys, nuoruuden näkeminen sosiaalisena sopimuksena) tuonut nuorisotutkimukseen jotain uutta ja virkistävää.

Hoikkalan kirjan muodikkuus herättää myös kriittisen kysymyksen: Missä määrin kirja paremminkin *heijastaa* jälkimodernia *tapaa* kuvata nuoruutta kuin *kuvaa tai käsitteellistää* itse jälkimodernia nuoruutta?

Lasse Siurala

Kuka tahtoo tissit???

Sinkkonen, Jari: Pienistä pojista kunnan miehiä. WSOY 1990

Jari Sinkkonen on lastenpsykiatrian erikoislääkäri. Hänen potilasaineensa, joka on valtaosaltaan poikia, sai hänet ryhtymään kirjantekoon. Koska en Sinkkosen tavoin ole psykoanalyttikko, käsittelen kirjaa lähinnä sen lukemisen tuottamien ajatusten kautta.

Elämme avaruuden ja syyllisyyden aikaa, mikäli on uskominen viime vuosina käytyihin moraalikeskusteluihin. Viimeksi kaikki miehet lennätettiin syyllisyyden taivaalle Tupolev-veljesten suosiollisella avustuksella.

Muutamaa vuotta aikaisemmin Herman-hahmon ympärillä käyty keskustelu ja moralismi saivat näillä leluilla leikkivät pojat näyttämään tulevilta mummonpotkijoilta, tulevien sotien sytyttäjiltä. Tämä jonkinlainen ”kai-kille pojille tissit” -liike sekoitti tarkoituksellisesti tai tarkoituksetta väkivallat, aggressiot, seikkailut, toden ja leikin.

Terve aggressio on hyväksyttävä ilmiö. Se vain muotoutuu pojilla ja tytöillä hiukan eri tavoin. Pojilla se liittyy seksuaaliseen identiteettiin, joka on lopulta hauraampi kuin tytöillä. Näin väittää Sinkkonen. Hän olikin ensin ajatellut kirjan nimeksi Äidin pojasta isän pojaksi. Tähän se kaikki liittyy.

Aggressio on eräässä mielessä voimaa. Kysymys on vain siitä, miten ja

mihin se kanavoidaan. En vain osaa kuvitella, että vesipyssyllä leikkiminen on pienelle pojalle verilammikoissa kahlaamista. Tosin vielä kymmenisen vuotta sitten olin minäkin sitä mieltä, että oikeastaan ainoita kasvattavia leluja taisivat olla itäisessä Saksassa valmistetut kolhot puuautot. En tajunnut, miten selvästi lapset osaavat erottaa toden ja leikin. Mutta harvoinkos me lapsia ja heidän käsityskykyään aliarvioimme.

Totta kai pikkupoikien ”sotaleikit” näyttävät rajuilta. Olennaista kuitenkin ”taisteluissakin” on se, että vastustajaa ei vahingoiteta. Leikin rajuudelta tätä on kuitenkin vaikea huomata. Semminkään jos ei ole koskaan ollut pieni poika.

Entä sitten nuo Masters of Universe -miehet? Kertoisiko joku minulle, miten se pelinä eroaa esimerkiksi shakista. Sillä pelihän se on. Säännöt vain ovat hiukan erilaiset kuin shakissa. Hahmojen ominaisuudet määräävät ne rajat, joissa kukin liikkuu mielikuvituksen pelilaudalla.

Näissä moralistisissa harhoissa on paljolti kysymys siitä, että me aikuiset näemme vain leikin ja leikin välineiden ilmiasun. Emme sitä, mitä mielikuvissa tapahtuu. Siksi niitä pidetään väkivaltaisina. Tämän toteaa Sinkkonenkin kirjassaan. Mutta se ei tarkoita, että hän syyttäisi jollain tavoin päiväkotien tai koulun kasvattajateitä.

Sinkkonen kääntää teemansa isättömyyden suuntaan. Pojilta puuttuu isähahmo. Olipa kysymys sitten sohvaltaan alkoholismiin pudonnut mies tai muuten vain perhepiiristä syrjäytynyt mieshenkilö. Tai sitten isät ovat vain muuten poissa ja luovat tällä poissaolollaan miehen mallia. Ja vaikka isä olisikin paikalla, saattaa olla niin, että hän ei ole kasvanut aikuisuuteen, millä tarkoitan sitä, että mies olisi lapselleen samanaikaisesti sekä rajoja piirtävä että turvaa antava hahmo. Hahmo, johon voi samastua ja jota vastaan voi turvallisesti kapinoida.

Myönnän, että nelivuotiaan pojan uhma tai alle kymmenvuotiaan pojan ”kaveripiiriin” älyttömyydet ovat usein ärsyttävääkin ärsyttävämpiä, mutta sen ei tarvitse merkitä, että jokaiselle pienelle pojalle aletaan kasvattaa tissejä.

Sanottakoon nyt lopuksi vielä sekin, että hurjat lapsuuden sotaleikkini eivät tehneet minusta sotahullua upseeria. Olen aseistakieltäytyjä, joka valitsee Vivaldin Neljä vuodenaikaa mieluummin kuin jääkiekkomatsin, taidekirjojen tai vanhojen kuvien katselun mieluummin kuin väkivaltaelokuvan. Mutta nämä valintani minä teen miehenä. Eikä se, että olen tietoisesti mies ja erilainen kuin rakkaani, joka on nainen, ole minään esteenä tassa-arvopyrkimyksillemme.

Jos Sinkkonen ei kirjassaan annakaan vastauksia, niin hän herättelee tärkeitä kysymyksiä. Ja se on paljon tänä kyselemättömyyden aikana.

Seppo Helminen